

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

โลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้คนเราต้องปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการสร้างเสริมให้คนได้พัฒนาตนเอง ช่วยให้คนดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีใหม่ๆที่มีการพัฒนาไม่หยุดยั้ง การจัดการศึกษาต้องพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ โดยพัฒนาให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 5)

ปัจจุบันการขาดศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม กำลังเป็นปัญหามากในสังคมไทย ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาประเทศ ในช่วงที่ผ่านมามุ่งพัฒนา ด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ผ่นวกกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสารสนเทศ รวมทั้งการรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความไม่สมดุลระหว่างความเจริญด้านวัตถุกับความเจริญทางด้านจิตใจของประชาชน เกิดค่านิยมของการยกย่องวัตถุ เงินทอง ความสะดวกสบายต่าง ๆ ในชีวิตมากกว่าการยกย่องบุคคลที่มีคุณงามความดีและความสุขทางด้านจิตใจ สังคมจึงเต็มไปด้วยความฟุ้งเฟ้อ แก่งแย่ง แข่งขัน ไม่อดทน ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม จึงเกิดพฤติกรรมความเสื่อมศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม มีการแก้ปัญหาด้วยวิธีการรุนแรง ให้เห็นมากมาย และมีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นลำดับ อยู่ในภาวะวิกฤตที่จำเป็นต้องร่วมกันแก้ไข (พระธรรมปิฎก. 2543 : 7) ทั้งนี้เพราะคนต้องปรับตัว ให้เข้ากับวิถีแห่งการเปลี่ยนแปลง ความเจริญจากโลกาภิวัตน์ที่เน้นวัตถุได้ขยายช่องว่างระหว่างวัตถุและจิตใจ ในสังคมไทยที่มีอยู่แล้วซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาด้านจิตใจ และคุณธรรมมากขึ้น ด้วยเหตุนี้การศึกษา จึงควรเน้นการพัฒนาสังคมไทย ให้คนมี คุณธรรม จริยธรรม มากขึ้นให้ทันกับความเจริญทางวัตถุในโลกโลกาภิวัตน์ โดยการเริ่มพัฒนาจากเด็กและเยาวชน ซึ่งถือเป็นอนาคตของชาติที่ควรดูแล (นัคดา ธรรมวงศ์ผล. 2542 : 1)

ปัญหาสำคัญของประเทศ ปัญหาหนึ่ง คือ ปัญหาเด็กและเยาวชนที่หลงผิด และมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนวิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ดีงามของไทย ซึ่งสาเหตุแห่งปัญหาที่แท้จริงส่วนหนึ่งเกิดจากการละเลยการปลูกฝังในเรื่อง ศีลธรรม และจริยธรรม จนทำให้เด็กขาดจิตสำนึกที่ดี

ขาดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ก่อเกิดปัญหาขึ้นมากมายในสังคม เพื่อแก้ปัญหา การศึกษาเป็นเรื่องที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพ และการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่ง อริสโตเติล (Aristotle) เป็นนักปรัชญาการศึกษาได้ให้นิยามของการศึกษามีจุดมุ่งหมาย เพื่อการสร้างคุณธรรมและคุณธรรมเกิดจากความรู้ และการฝึกจิตใจให้มีศีลธรรม เรียกว่า (Character Development) การฝึกจิตใจให้มีศีลธรรมต้องฝึกภาคปฏิบัติ มิใช่เพียงสอนคุณธรรมในภาคทฤษฎี (วิชัย ต้นศิริ . 2550 : 8)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้นิยามการศึกษา ว่าเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นอกจากนั้นท่านยังได้กล่าวถึง การศึกษาอีกว่าหมายถึง การเรียนรู้ การฝึกฝน การ พัฒนาการ การพัฒนาคน ให้มีปัญหา ที่จะทำกรรมได้ถูกต้อง จึงต้องมีการศึกษา ที่เรียกว่า ศึกษา คือต้องศึกษา ต้องเรียนรู้ ต้องพัฒนาคน โดยไม่ประมาท การฝึกฝนแก้ไข ปรับปรุงตนเอง อยู่เสมอ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2548 : 11) ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นการเรียนรู้เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาภายในตัวตน ทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และสติปัญญา เพื่อให้เป็นบุคลากรที่ดี ในองค์กร เป็นประชาชนที่ดีของสังคม ทั้งนี้ตลอดชีวิตของมนุษย์ จำเป็นต้องทำการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้รู้เท่าทันและปฏิบัติตน พัฒนาการเข้าสู่โลกธรรม 8 คือ มีลาภ สุนทรียะ มียศ เสื่อมยศ ดิเสียน สรรเสริญ ความสุข และความทุกข์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2548 : 295) สภาพการจัดการศึกษาของไทย ตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน มักมีปัญหที่ซ้ำซาก จากผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกจาก สมศ. ที่ผ่านมา พบว่าคุณภาพในการจัดการศึกษามีทุกระดับโดยเริ่มจากการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่จะไม่ได้มาตรฐานเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ในด้านครู ส่วนใหญ่จะไม่ได้มาตรฐานในเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และในด้านผู้บริหาร พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่จะต้องพัฒนาในเรื่องงานวิชาการ โดยเฉพาะการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่วนระดับ อาชีวศึกษา โดยเฉพาะวิทยาลัยสารพัดช่างพบว่ามีการดำเนินงานโดยภาพรวมที่มีคะแนนต่ำ มีผลการดำเนินในมาตรฐานด้านการวิจัยต่ำกว่าในมาตรฐานอื่นๆ ในขณะที่ระดับชาติ ซึ่งเป็นผลสำรวจข้อมูลจากสภาการศึกษาได้ระบุว่า การจัดการศึกษาด้านสมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล พบว่า การจัดการศึกษาไทยมีปัญหาสมรรถนะด้านประสิทธิภาพและคุณภาพการศึกษาค่อนข้างมาก ซึ่งในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาพบว่าด้าน โอกาส ความเสมอภาค และความทั่วถึงคือ โอกาสในการได้รับการศึกษาของคนไทยค่อนข้างดีในเชิงปริมาณเฉพาะในเขตเมือง แต่เขตพื้นที่ชนบทยังมีข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจที่ขัดขวางโอกาสการเข้ารับการศึกษาของผู้เรียน และด้าน

คุณภาพการศึกษาที่ผ่านมายังอยู่ในระดับไม่ค่อยน่าพึงพอใจ เนื่องจาก การกระจายตัวของครูที่แตกต่างกันในเขตพื้นที่การศึกษา การขาดแคลนครูทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพทุกระดับ และพบปัญหาในด้านประสิทธิภาพการจัดการศึกษายังไม่ค่อยดีในด้านการลงทุนทางด้านการศึกษา โดยมีงบลงทุนและพัฒนาในสัดส่วนค่อนข้างน้อย ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนน้อยตามไปด้วย และขาดการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่นๆ ในสังคม นอกจากนี้สมรรถนะด้านโครงสร้างเทคโนโลยีของไทยยังเป็นจุดอ่อนยังไม่ได้ศักยภาพ จำนวนคนที่ใช้อินเตอร์เน็ตน้อยและขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551 : 10)

จากสภาพปัญหาต่างๆ เหล่านี้จึงได้มีการวางแผนนโยบายการศึกษาขึ้นมา โดยให้มีการพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งการจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาโดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบาย มีการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งการจัดการศึกษาจึงมีนโยบาย และเป้าหมายดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551 : 12)

1. พัฒนาคอนทุกคนอย่างรอบด้านและสมดุล ให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ทั้งรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย โดยคำนึงถึงนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ
2. การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นคนดี มีความสุข ก็ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบชีวิต มีระเบียบวินัย ประหยัดอดออม มีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและมีสุขภาพแข็งแรง ตลอดจนครูทุกคนได้รับการพัฒนาความรู้ และความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีมาตรฐานวิชาชีพ และการประกันคุณภาพการศึกษา
3. การปลูกฝัง และเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
4. พัฒนากำลังคนทั้งด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเอง และเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันในระดับนานาชาติ
5. สร้างสังคมให้เป็นสังคมที่มีคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ โดยให้รู้จักคิด วิเคราะห์ และการแก้ไขปัญหา มีความใฝ่รู้ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างถูกต้อง

6. ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สังคมศาสตร์ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม มนุษยศาสตร์ ให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ สามารถประยุกต์ใช้ได้ในปีบริบทของสังคม

7. การสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้ และเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคม คุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้า และผลิตภัณฑ์ที่นำมาสู่รายได้ที่เพิ่มขึ้น

8. ส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีงาม สร้างพฤติกรรมของคนและสิ่งแวดล้อมรอบตัวให้เกิดความดีงาม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาจิตใจ และคุณภาพชีวิตที่ดีงามและมีความสุข ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม พลศึกษา นันทนาการ และศิลปะ

9. การจำกัด ลดปัญหาโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความยากจน ขัดสน ค้อยโอกาสเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มมีโอกาสเข้าถึง และได้รับการบริการทางการศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีการบริหารจัดการศึกษาอย่างอิสระ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และทุกคนมีความเข้มแข็ง สามารถร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ กำกับ ดูแล ตรวจสอบ สนับสนุนกิจกรรมสาธารณะ ที่มีผลกระทบต่อชุมชนและท้องถิ่น โดยรวม

10. การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และการพัฒนาประเทศ อย่างทั่วถึง และทัดเทียมกัน ในการเพิ่มพูนความรู้และเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิต โดยสร้างระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงและใช้ประโยชน์ร่วมกัน ส่งเสริมจิตสำนึกจรรยาบรรณ ความรับผิดชอบต่อสังคมในการผลิตสื่อเพื่อการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาผู้รับ และผู้ใช้เทคโนโลยี ให้มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เลือกรสกรรกล้นกรองและใช้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ

11. การจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาคน และสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีส่วนร่วมในการระดมทุนเพื่อการเรียนรู้ของคนทุกคน จัดระบบบริหาร โครงสร้างการกระจายอำนาจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร มีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาเพื่อประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้หากพิจารณาในการจัดการศึกษาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ตามนโยบายและเป้าหมายของการจัดการศึกษาดังกล่าวนั้นต้องอาศัยการพัฒนาคนและการพัฒนาชีวิตตรงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่า ภาวนา (Development) ซึ่งมี 4 ด้าน เหมือนกับในพุทธศาสนา “การพัฒนาคน” จะประกอบด้วย 4 ด้าน คือ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต. 2542 : 166)

1. การพัฒนาด้านกาย เรียกว่า กายภาวนา (Physical Development) หรือ เรียกว่า พัฒนาการทางกาย
2. การพัฒนาด้านศีล เรียกว่า ศีลภาวนา (Social Development) หรือ พัฒนาทางสังคม
3. การพัฒนาด้านจิต เรียกว่า จิตภาวนา (Emotional Development) หรือ เรียกว่าพัฒนาทางอารมณ์
4. การพัฒนาด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาวนา (Intellectual Development) หรือเรียกว่าพัฒนาทางปัญญา

พระพุทธศาสนาสอนให้คนเราพัฒนาสิ่งที่มองไม่เห็นเป็นนามธรรม และสิ่งที่มองเห็นเป็นรูปธรรม เพราะเมื่อสองสิ่งนี้ประกอบเข้าด้วยกันเป็นชีวิตจะต้องพัฒนาควบคู่กันไป เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อกัน เมื่อพัฒนาไปแล้วก็ต้องพัฒนาทั้งด้านนำสิ่งข้างนอกเข้ามาพิจารณาในตน (Outside In) แล้วนำสิ่งที่ตนมีคือสิ่งที่เป็นามธรรมของเราออกไปสัมพันธ์เป็นรูปธรรมกับคนอื่น (Inside Out) เป็นการพัฒนาทั้งสิ่งที่มีอยู่ภายในตนและสิ่งที่อยู่ภายนอกด้วย คือ ไตรสิกขา คือศีลเป็นการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม สมาธิคือการพัฒนาจิต ความคิด อารมณ์และปัญญาคือการพัฒนาด้วยการฝึกฝน ฝึกสติ ภาวนา ใฝ่รู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาในยุคใหม่เป็นเพียงแค่การพัฒนาให้รู้ตามหลักการและทฤษฎีที่มีอยู่ในโลกปัจจุบัน เพียงเรียนรู้ในเรื่องความรู้ในทางโลก เพียงเรียนรู้ในมวลความรู้ที่มีอยู่ในโลกปัจจุบันแต่มนุษย์ยังขาดการเรียนรู้ ที่เกิดจากจิตวิเคราะห์ และการใช้ปัญญาของตนเอง เราจะแก้ปัญหาก็ให้มนุษย์ได้มีการเรียนรู้ได้เท่าทันความรู้ที่มีอยู่ในโลกซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้มนุษย์มีการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้หลักการศึกษ และการเรียนรู้ที่แบบยลซึ่งเรียกว่า การศึกษาโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) มองว่าการศึกษาคือ เรื่องของชีวิต หลักไตรสิกขาเป็นหัวใจของพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา อยู่ที่ชีวิตของเราทั้งหมด ส่วนการศึกษาคือกระบวนการที่มนุษย์เกิดการเรียนรู้โดยใช้สติปัญญา ซึ่งมีหน้าที่หลัก 2 ประการ คือ การถ่ายทอดศิลปวิทยา และการชี้แนะให้รู้จักดำเนินชีวิตที่ดีงามถูกต้อง ท่านได้ให้นิยามของโยนิโสมนสิการว่าเป็นหมวดธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตให้ห่างจากบรรลุประโยชน์สุข หมายถึง การใช้ความคิดถูกวิธี คือการทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา สืบค้นถึงต้นเค้า สาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะออกพิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธี ให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2548 : 57) จะเห็นได้จากผลการวิจัยของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่พบว่าเด็กไทยในปัจจุบันมีปัญหาทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรม ไม่สนใจศาสนา มีความคิดสับสน ขาดการเชื่อมโยงในการมองปัญหา (สมพงษ์ จิตระดับ. 2547 : 8) จึงได้มี

การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริง แล้วพิจารณาให้เห็นประโยชน์ คุณ โทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเองแล้วนำความรู้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติตามอย่างจริงจัง (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2545 : 130)

โดยใช้วิธีการสอนแบบไตรสิกขาเป็นวิธีการสอนที่ประกอบไปด้วย ขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้นตอนนี้

1. ขั้นศีล(ศีลสิกขา) คือการควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งทางกายและวาจาให้อยู่ในสภาพเรียนร้อยเป็นปกติ พร้อมทั้งจะเรียน
2. ขั้นสมาธิ(จิตตสิกขา) คือการฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติ ให้นักเรียนรวมจิตใจความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ ออกจากความคิดและจิตใจ
3. ขั้นปัญญา(ปัญญาสิกขา) คือขั้นนักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตใจแน่วแน่ทำความเข้าใจในปัญหา การหาสาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจและแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาญาณขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

วิธีสอนแบบไตรสิกขา มีความเชื่อว่า คนจะมีปัญญาเกิดจากการฝึกกำลังใจให้แน่วแน่มีสมาธิ การที่จะมีสมาธิแน่วแน่ ก็ต่อเมื่อร่างกาย อยู่ในสภาพปกติ อยู่ในระเบียบวินัย อันได้แก่การมีศีล เมื่อทางกายควบคุมสติได้ จิตก็สงบ ช่วยให้อำนาจความคิดคมกล้าเกิดปัญญารู้แจ้ง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2543 : 342)

โรงเรียนอนุบาลจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 เป็นโรงเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของ สถานศึกษา โดยการจัดโครงการนิมนต์พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาสอนในโรงเรียน โดยผู้ทำวิจัยได้รับนิมนต์เข้าสอนช่วงชั้นที่ 2 ประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จากภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้ทำ ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษา ความพึงพอใจของนักเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบไตรสิกขา ในการเรียนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยที่ได้จะได้นำไปปรับปรุงในการเรียนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา เพื่อปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรม จิตสาธารณะ และความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ทักษะ กระบวนการคุณธรรมและค่านิยมที่พึงงาม ดังนั้นผู้วิจัย ต้องการพัฒนาความพึงพอใจทางการเรียนและพฤติกรรม การปฏิบัติตน ด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนมากขึ้น และสามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียน และเป็นการพัฒนาสังคมโดยรวมของชาวจันทบุรี ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา และการรับรู้เกี่ยวกับคุณค่า และประโยชน์วิชาพระพุทธศาสนา

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลของกาวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ข้อมูล ระดับความความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาผลของการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูล สำหรับผู้สอนในการพิจารณาปรับปรุงการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ให้มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมสอดคล้องกับความพึงพอใจของนักเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ของโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี มีจำนวนห้องเรียนทั้งหมด 9 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 322 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ของโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี จำนวน 9 ห้องเรียน ซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปตามแบบของ เครัจซี่ และ มอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 608) จำนวน 175 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็นดังนี้

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

1.1.1 เพศ

1.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา

- 1.2.1 พระพุทธเจ้า
- 1.2.2 การดำเนินชีวิตตามหลักธรรม
- 1.2.3 พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติและสืบทอด พระพุทธศาสนา
- 1.3 การรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์วิชาพระพุทธศาสนา
2. ตัวแปรตามได้แก่ ความพึงพอใจของนักเรียนต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขา ในโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี แบ่งเป็นดังนี้
 - 2.1 ชั้นศีล (ศีลสิกขา)
 - 2.2 ชั้นสมาธิ (จิตตสิกขา)
 - 2.3 ชั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา)

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้การศึกษานี้มีความชัดเจนขึ้น ผู้ศึกษาจึงให้ความหมายของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

1. ความพึงพอใจของนักเรียน หมายถึง ความรู้สึกที่ดี ความรู้สึกนิยมนิยมชอบ และมีทัศนคติที่ดีในทางบวก ที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการในการเรียนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา
2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง ความสามารถในการจำและเข้าใจรายละเอียดของวิชาพระพุทธศาสนาที่บุคคลได้ศึกษาสะสมไว้และถ่ายทอดต่อกันมาตลอดจนสามารถที่จะสื่อความหมาย แปลความ ตีความ ขยายความ หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องพระพุทธศาสนาต่างๆ
 - 2.1 พระพุทธเจ้า หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ พุทธประวัติ สรูปพุทธประวัติ การปลงอายุสังขาร ปัจฉิมสาวก ปรีณิพพาน การถวายพระเพลิง แจกพระบรมสารีริกธาตุ สังกะสีสถาน 4 ซาก เรื่องที่ผิดโกสลดชาดก สัพพทาสชาดก วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา สรูปความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ การเข้าร่วมกิจกรรมและหลักปฏิบัติในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันธรรมสวนะ ศึกษา วิเคราะห์ คุณค่าของศาสนวัตถุและศาสนสถาน ในท้องถิ่น
 - 2.2. การดำเนินชีวิตตามหลักธรรม หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง พระรัตนตรัย (ศรัทธา 4) พระพุทธ (พุทธกิจ 5) พระธรรม (อริยสัจ 4 หลักธรรม) และพระสงฆ์ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) โอวาท 3 ไม่ทำชั่ว (เบญจศีล

อบายมุข 6 อกุศลมูล 3) ทำความดี(เบญจธรรม กุศลมูล 3 พละ 4 การวระ 6 กัตถัญญกตเวที่ต่อพระมหากษัตริย์ มงคล 38 ในเรื่อง มีวินัย การงานไม่มีโทษ ไม่ประมาทในธรรม) และทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) พุทธศาสนสุภาษิต คือ สจฺเจ กิตฺติ ปโปโปติ (คนจะได้เกียรติด้วยสัจจะ) ขลาวาที ตถากาโร (พูดเช่นไรทำเช่นนั้น) พระไตรปิฎก ลักษณะเฉพาะ และความสำคัญของพระไตรปิฎก เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก (หากินผิดถิ่นยอมพินาศ) ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา คือ ตัณฑหา จันตะ การบริหารจิตและเจริญปัญญา สวดมนต์ไหว้พระสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา ความหมายของสมาธิและปัญญา วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญา ฝึกการยืน เดิน นั่ง และนอนอย่างมีสติ ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึกเมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มากระทบ ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน

2.3 พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีและสืบทอดพระพุทธศาสนา หมายถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา เรื่องพระราชา หน้าทีชาวพุทธ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด เขตพุทธาวาส-สังฆาวาส และการปฏิบัติตนที่เหมาะสม การเข้ารับการบรรพชาในพระพุทธศาสนา การเข้าค่ายคุณธรรม การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ มรรยาทชาวพุทธ และการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ ฝึกปฏิบัติในเรื่องการถวายของแก่พระภิกษุ การปฏิบัติตนในขณะฟังธรรม การปฏิบัติตนตามแนวทางของพุทธศาสนิกชนเพื่อประโยชน์ต่อศาสนา และศึกษากรณีชาวพุทธตัวอย่าง เรื่องพ่อขุนรามคำแหงมหาราช สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส และชาวพุทธตัวอย่างในชุมชน ทบพวน ศาสนพิธี เกี่ยวกับการอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร พิธีทอดผ้าป่า พิธีทอดกฐิน ระเบียบพิธีในการทำบุญงานอวมงคล การประพฤติปฏิบัติตนในศาสนพิธีและพิธีกรรมของชุมชนในท้องถิ่น

3. การรับรู้เกี่ยวกับคุณค่า และประโยชน์วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง สามารถนำหลักธรรมไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวัน ในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน

4. พุทธวิธีในการสอนแบบไตรสิกขา หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ ฝึกหัดอบรมตนด้วยหลักของ ศีล สมาธิ ปัญญา และทำให้ผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรม ทางกาย วาจา และใจ ของตนเองได้ เพื่อให้เกิดปัญญา รู้แจ้งในการที่จะเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ และผู้เรียนสามารถตัดสินใจเลือกกระทำหรือประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ได้อย่างเหมาะสมการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

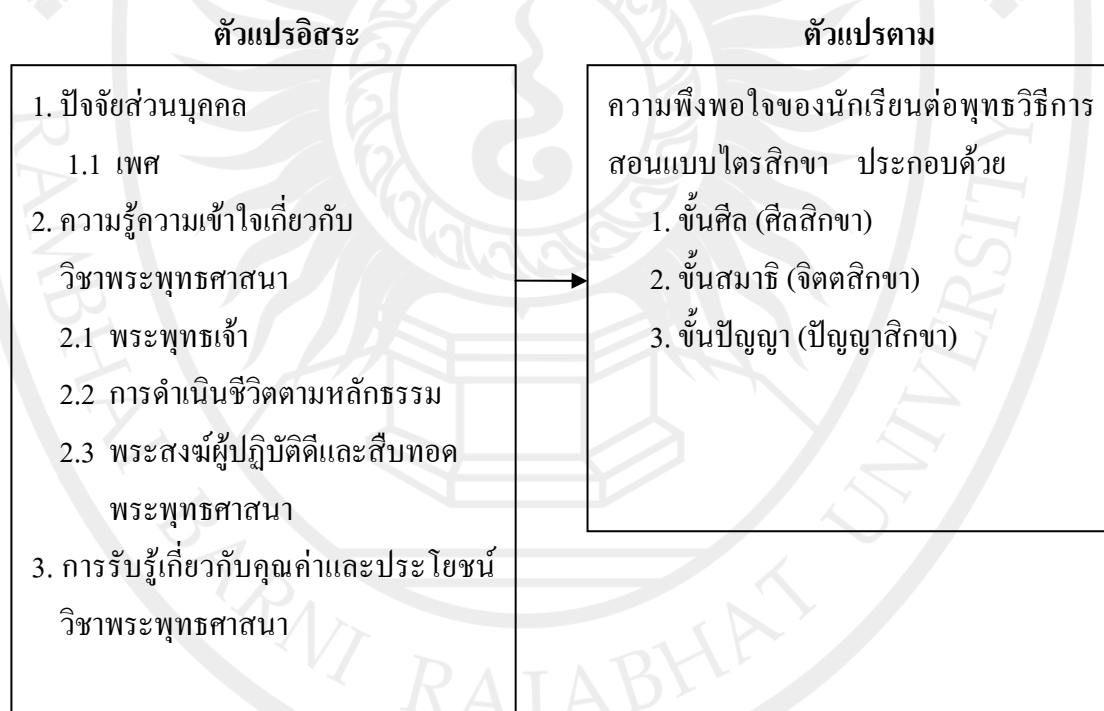
4.1 ขั้นศีล (ศีลสิกขา) คือ ผู้เรียนควบคุมตนเองให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียน และรับรู้ถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมที่ผู้สอนกำหนดให้

4.2 **ขั้นสมาธิ (จิตตสิกขา)** คือ ผู้เรียนรวบรวมจิตใจ และความคิดให้แน่วแน่เป็นจุดเดียวกัน ปราศจากสิ่งรบกวน ไม่นำจิตไปสู่เรื่องอื่น ๆ หรือออกนอกห้องเรียน จดจ่ออยู่กับกิจกรรมที่กำหนดให้พร้อมที่จะเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

4.3 **ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา)** คือ เมื่อผู้เรียนมีจิตใจแน่วแน่ จดจ่ออยู่กับกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่กำหนดให้ นั้น พลังแห่งความมีจิตใจแน่วแน่จะช่วยให้ทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น และสามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรม ต่าง ๆ ที่กำหนดให้ได้ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญญาขึ้นในตนเองในเรื่องนั้น ๆ ได้ถูกต้องตามที่เป็นจริง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขา ในโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี ดังนี้

1. นักเรียนที่มี เพศ ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ต่างกัน
2. นักเรียน ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขา ในการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ต่างกัน
3. นักเรียน ที่มี การรับรู้เกี่ยวกับคุณค่า และประโยชน์วิชาพระพุทธศาสนา ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขา ในการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ต่างกัน